

Эн дектриг умштн

М. Шагиняня бичсн „Ульяновин бул“

гидг роман „Нева“ журналин 1957 джилин 8-ч номерт барлгддж

Ульяновин бул нарт делкэд
р Лениниг Өгсн деерән,
н ухата болн күчтә зөргтә
элдж Өслгүндн терүндән
өкд болсн төлädән советск
ишачнрт дегд ик соньн Өвр-
жтә.

Тер учрар чигн ленинград-
„Нева“ журналд барлгдсн
Ульяновин бул“ гидж нерäd-
сн Мариэтта Шагиняня бич-
н роман мана литературт
егд ик үнтә белг болджана.

Бичäч эн дектртән Ульяно-
н эк-эцкин бääдл-зүсиг он-
га сäänär үзүлсн деерән,
еднә бул ямр ик күчр-түрү
эдж бурдсиг зурджана. Илья
иколаевич Пензенск дворян-
д институтд багшин көдлмш
өклдж кеснäs авн өклдж эн
оман бичгддженä.

Дектрт, Өнүгсн зун джилд
дрäsән крепостной йосн соль-
хснә хөбн оln-äмтнә бääдл-
жиргүлд болсн агьу ик үүл-
врумуд үзүлгдженä: Черны-
шевскиг бәрдж суулгүлгн,

Добролюбовиг оршалгн, хааг
Каракезов алхар седлгн.

Цуг эн үүлдвриг Ульяновин
бул үзäd медäd бäänä, теднә
зәрмсн тер үүлдврт орлсна.
Эн тоот политическ үүмән,
Äрäsән нуурт йовгч äмтс
сулдан бääх, сäänхн джиргь-
лур зүтклгн Ульяновин бу-
лиг зөрг, омгар агсна, поли-
тическ хäläцн батрхд тус
болна, тедн дадрдг болн зо-
вадг äмтсд дурго болна.

Эн бул эгл äмтс дундас
гарсиг үнн тууджас үзүлгд-
женä.

„Терүнә (Илья Николаеви-
чин) нилчär теднә бул ягьдж
харнүгьугьас герлур гарснд,
нег темдгтә йилгьвр бäänä:
терүнә өкнь, Смирнова, äмтн
күндлдг астраханск мешанин
күүнә кирстә хальмг тохмас
гарсн“, — гидж романд келг-
дженä.

Ульяновин бул дегд Өр-Өвч,
хаджугн улсиг ямр келн
күн болв чигн күндлаг бääс-
мн.

Алдр Иджл голар зуучлдж
йовад, наснәнн туршд орс
äмтнлә иньглсн Иджлин кө-
вэгьär бääршсн талин оln
келн äмтс үзäd, Илья Нико-
лаевич герндән иигдж келдг
бääсмн:

„Энүнд (Иджлд) ягьад эс
дурлхв, Маша, юнүгад гихлә
би энүнд гарлав, Өслäv, мини
джиргьл энүнлә залгьу, — би
чамтагьан хоюрн, нег энүнд
бääгьад, нег тенд йовад, цуг
балгьсдинь эргнäv. Чи кеду
келн äмтслә харгьсан медь-
чи? Ода чигн Кокушкинд, та-
нахна халжуд мангьгд улс
бäänä, манахнд Äдрхнд халь-
мг улс бäänä, — би эврән чигн
хальмг тохмтав, — чувашмуд,
киргизмуд, черемесмуд, мор-
довцнр, башкирмуд, болгар-
муд бääцханä, — бидн хаалгь-
дан кениг эс үзүвдн! Меддвч,
тедниг хамагьас ирсинь? Эн
гол ар үзгäs Өмн үзгур урсдг
учрар, кезәнүк орсмуд урс-
хул дахдж йовад, терүнә сөм
газр болгнннн олзлдж, бий-
сн чигн бääршсн болдг. Те-
дн дбрäцүлсн улс болгнниг
дасхад, тер улс болгьнас
бийсн чигн дасцхадг билä“...

Романд эн бул ямр ик ни-
негн, халун дурта болн хоор-
ндан нег-негән үнн седкләрн
күндлдг бääсн келгддженä.

Ульяновин бүлин бääдл-зү-
сиг, зань-бääриг бичäч Өргдж,
буульдж, ясдж бичдж бääхш;
тедн ямр кеврär Өрк-булән
батлсиг, хамдан Өсäd, босад,
нег-негндән ухан-медрләрн
дөн-нөкд болснн үннär үзү-
лджәнä.

Эн сäänхн бүлин джиргьлин
көрнө Илья Николаевичд
багшин көдлмш кехд ик чи-
дл Өгдг бääсмн, Мария Алек-
сандровнад күүкд-көвүдән
чикär Өскхдн дөн болдг
бääсмн.

Мария Александровна ямр
нärн кевär үрдән бички нас-
насн авн Өскснә, ягьдж тед-
нд зөрг, гавшун дасхснә тус-
кар романа кесг оли толлвр
келж болхн.

Ц у г советск Өрк-булд,
багь көвүд-күүкд болгнд,
чик хаалгьар ишкхдн, бүлин
джиргьлән батлхдн эн дектр
цань уга тусан халдахн.

П. ЭРДНИЕВ,
Ставропольск пединститутин
ассистент.